

“In wankel evenwicht, psychosomatiek in evolutie”

De vereniging Balint Nederland en de Society for Psychosomatic Medicine organiseerden een symposium voor hun leden. Aanleiding was het vertrek van Prof. dr. Boudewijn van Houdenhove, als buitengewoon hoogleraar in de medische en gezondheidspsychologie aan de Faculteit geneeskunde van de K.U. te Leuven. Hulpverleners komen vaak in contact met mensen, die hulp vragen voor klachten zonder een duidelijke lichamelijke verklaring. Het symposium was daar een goede afspiegeling van.

Door: Marieke van Schie, huisarts

Met een casus uit haar praktijk opende Marieke van Schie het symposium. Hoe psychosomatiek lichamelijke klachten kan veroorzaken en hoe fantastisch het is te zien hoe de patiënt gaandeweg de begeleiding zijn gevoelens toont. Dit zijn de ware pareltjes op het spreekuur.

Niet elk verhaal is echter een successtory. Zo kwamen een gezin, man vrouw en twee kinderen allen om beurten op het spreekuur, in totaal 53 keer per jaar met jaar na jaar alleen maar vage en onduidelijke klachten. Ik kon er geen grip op krijgen!

De volgende sprekers namen dit gegeven mee in hun voordracht.

Prof.dr. Boudewijn van Houdenhove

Boudewijn was als psychiater verbonden aan de dienst liaison psychiatrie en het centrum voor het Chronisch Vermoeidheid Syndroom in het Universitair Ziekenhuis te Leuven. Hij is een pionier op het gebied van het onderzoek naar het verband tussen lichamelijke en psychosociale aspecten van het ziek zijn, en publiceerde daar ook verscheidene boeken over. “Als hulpverleners komen we vaak in contact met mensen, die hulp vragen voor klachten zonder duidelijke lichamelijke verklaring. De terminologie voor dergelijke klachten is erg verwarrend en misverstanden zoals ‘deze klachten zitten tussen de oren’ zijn nog schering en inslag. Toch heeft dit domein de laatste jaren, klinisch en wetenschappelijk, een ware metamorfose ondergaan.”

Wankel evenwicht

Aan de hand van atomen wordt beweging en evenwicht geïllustreerd, door prof. dr. Stijn Jannes. Hij sprak over de big bang, het ontstaan van de eerste cellen. Een massa in beweging is energie. De elektronen kunnen combineren en hercombineren en zo ontstaat een wankel evenwicht van het atoom. En zo ook weer andere verbindingen en scheidingen. Er ontstaat concurrentie, wat ook een essentieel begrip is in de psychosomatiek. Evenwicht ontstaat binnen bepaalde omstandigheden. Op celniveau worden veranderingen vastgelegd, dat slaat de cel op in het geheugen. Door herhaling van veranderingen ontstaat een voorkeurscascade, van waaruit psychische activiteit ontstaat. Uiteindelijk leidt dit tot de verklaring, waarom sommige mensen depressief worden en op stress met bepaalde lichamelijke symptomen reageren.

Prof.dr. Cobi Heijnen, hoogleraar in de psychoneuroimmunologie ging hier dankbaar op door. “Wat als het lichaam uit balans is geraakt?” Via verschillende pathways kan een systemische infectie via de hersenen het ziektegevoel veroorzaken: bij een systemische infectie veroorzaken de cytokinen activatie van macrofagen in de hersenen. De macrofagen produceren cytokinen in de hersenen wat leidt tot verandering in gedrag en stemming. Dit is de humoral pathway. Via de neural pathway werken de cytokinen bij een systemische infectie direct op de nervus vagus, die een signaal naar de hersenen stuurt. Via de cellular pathway migreren perifere macrofagen zelf naar de hersenen, met Ontstaan van moeheid, slaap, verminderde eetlust of erger tot gevolg. Uit onderzoek blijkt dat bij depressie het immuunsysteem is verstoord. Patiënten met een maligne melanoom worden behandeld met cytokinen. Bij 60% van deze patiënten worden depressieve symptomen gevonden. Bij kankerpatiënten kampt 30% met vermoeidheid. Bij deze patiënten werden meer cytokinen gevonden dan bij de controlegroep. Na tien jaar werd bij 50% ernstige vermoeidheid geconstateerd. Deze hadden een gebrek aan anti-inflammatoire cytokinen en een verhoogd aantal

pro-inflammatoire cytokinen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat cytokine-productie negatief gerelateerd aan vermoeidheid. Antidepressiva werken goed bij deze vorm van depressie maar niet op de vermoeidheid.

Zij concludeerde dat factoren als stress en infectie/ouderdom/kanker op het immuunsysteem inwerken. In combinatie met kwetsbaarheidsfactoren leidt dit tot depressie, pijn en vermoeidheid.

Chronisch Vermoeidheids Syndroom

Deze term, kortweg CVS, staat voor medisch onverklaarde vermoeidheid voor tenminste zes maanden die niet verbetert door rust. Hierop ging prof. dr. Patrick Luyten, hoogleraar psychologie aan de K.U. te Leuven, nader in. Oorzaken zijn onduidelijk. Wel spelen biologische en psychologische factoren als persoonlijkheidsfactoren, mentalisatie of vroegere negatieve gebeurtenissen, een duidelijke rol.

Moeten we behandeling richten op oorzaak of gevolgen? Effect van behandeling is beperkt. Er zijn ernstige overdrachts- en tegenoverdracht problemen.

Hij stelt als behandelmodel de Dynamic interpersonal therapy voor, uit te voeren in de eerste lijn: 16 sessies, oorspronkelijk voor depressie, nu ook voor CVS. Zijn volledige theorie is te lezen op

www.psychosomatic.nl

Workshops

Uitwisseling van ervaringen en ideeën in informele setting met internationale Belgisch Nederlandse accenten gaven een extra impuls voor de workshops die middag.

- Prof.dr. Joris Vandenberghe: werken met psychosomatische patiënten, als evenwichtsoefening. Evidence of experience based? Pillen of praten of allebei?
- Prof. Jan Derksen, hoogleraar psychologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen, hield een workshop, die nauw verband hield met het gedachtengoed van Boudewijn van Houdenhove.
- Prof. dr. Jo Nijs, doctor in de kinesithérapie en als docent verbonden aan de Artesis Hogeschool Antwerpen en aan het Departement Humane Fysiologie van de Vrije Universiteit te Brussel hield een workshop over Oefenen of Rusten? Een vals dilemma.
- Prof. dr. Karlein Schreurs, van de Hogeschool Twente besprak Chronische pijn: bevechten of aanvaarden?
- Dr. Ron van der Vlies, orthomoleculair arts en haptonoom stelde aan de hand van het HPA-as model de verbale en non verbale behandelingsstrategieën aan de orde.

Opmerkelijke gebeurtenis

De Balint workshop werd geleid door drs. Lex van de Grift, psychotherapeut voorzitter van Balint Nederland en dr. Jan van Trier, psychiater aan het Anthonius Ziekenhuis in Utrecht, ook Balintleider. Naast de artsen en psychologen die deelnamen meldden zich hier ook twee studenten, die voor het eerst ervaren hebben, hoe heilzaam het kan zijn in een Balintgroep een problematische casus in te brengen en die met een aantal collega's te delen, onder goede begeleiding van de Balintleider.

www.balint.nl